УДК 82-132(38)

Столяр Марина

ORCID 0000-0002-7643-3027

Доктор філософських наук, доцент,
завкафедри філософії та культурології,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(Україна, Чернігів) E-mail: stolar61@ukr.net

Смоліна Світлана

ORCID 0000-0003-0907-2054

Кандидат педагогічних наук, доцент,
в.о. завкафедри іноземної філології та освітніх технологій,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка
(Україна, Чернігів) E-mail: svitlanapost@ukr.net

ДАВНЬОГРЕЦЬКІ ЕПОС І ЛІРИКА КРІЗЬ ПРИЗМУ КАТЕГОРІЇ КОМІЧНОГО: МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ПРАКТИКИ

У статті експліковано методологічні та методичні практики, що використовуються під час вивчення давньогрецьких епосу і лірики в оптиці категорії комічного, в межах курсу історії зарубіжної літератури (античний період).

***Мета роботи** – проаналізувати виміри комічного в творчості Гомера; розглянути давньогрецьку лірику у зв'язку зі сміховими практиками тогочасної культури; розкрити внесок античних поетів у розвиток світового сміхового дискурсу; запропонувати конкретні інтерактивні форми засвоєння комічної складової творчості Гомера на практичних заняттях з історії зарубіжної літератури.*

***Методологія.** В роботі на основі герменевтичної методології робиться спроба відтворити специфічне сприйняття людиною комічного в контексті конкретних періодів античної культури. Герменевтичне вживання в культуру доби доповнюється біографічним підходом, коли йдеться про вплив біографії поета на семантику його творчості. Також у процесі дослідження феномену комічного та його різноманітних форм використовується постмодерний принцип взаємного доповнення різних теорій сміху. Із загальнонаукових використовуються методи аналізу та синтезу.*

***Наукова новизна.** У статті герменевтичний та постмодерний історико-літературні дискурси вперше застосовано для розкриття специфіки та багатовимірності сміхових практик у межах давньогрецьких епосу та лірики. Також вперше запропоновано конкретні інтерактивні форми засвоєння комічної складової «Іліади» Гомера.*

***Висновки.** У результаті проведеного дослідження ми дійшли висновку, що античні поети не тільки створювали конкретні сміхові образи і сюжети, послуговуючись інтуїтивним розумінням комічного, але й розвивавали певні теоретичні ідеї щодо сміхових практик. Ці інновації лише частково співпадають із значно пізнішими знахідками у відповідній галузі античних філософів, які вважаються провідними теоретиками сміхового дискурсу.*

На прикладі розвитку античної літератури можна продемонструвати сучасне розуміння феномену сміху не як такого, що можна звести до однієї, певної сутності, але як сукупності різних, гетерогенних «сміхів».

***Ключові слова:** античная література**,** категорія комічного, сміхова культура, теорії сміху, сміхові практики.*

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими практичними завданнями. Вивчення історії античної літератури в університеті має не тільки давати знання відповідних сюжетів, але й намагатися відтворити ситуацію аутентичного сприйняття стародавніх текстів. Останнє, з нашої точки зору, є неможливим поза розуміння унікальних форм синтезу трагічного та комічного в античній культурі. Та якщо трагічні наративи за своїм змістом є досить універсальними в європейських культурах різних часів та народів, то комічна складова подекуди має дуже специфічну семантику, що вимагає залучення особливих методологічних та методичних практик її розуміння та відтворення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методика викладання античної літератури на сьогодні є досить розвинутою галуззю літературознавчого дискурсу. Проте, з нашої точки зору, феномен комічного в межах запропонованих методичних практик знаходить дещо вузьке розуміння як такий, що

© Столяр М., Смоліна С., 2024

DOI: 10.58407/visnik.242713

має відношення виключно до античних комедії та сатири. В найкращому варіанті маємо досить побіжне згадування про комічні аспекти давньогрецького епосу. Певною мірою це пов'язано із дуже обмеженим обсягом годин, що даються на вивчення античної літератури в ЗОШ і на філологічних факультетах університетів.

З нашої точки зору, рефлексії щодо трагікомічності людського буття присутні практично в усіх жанрах античної літератури. Зокрема поза категорію комічного практично неможливо зрозуміти аутентичний зміст поем Гомера. Також античні сміхові практики живлять творчість деяких давньогрецьких поетів, з них виростає такий вид мистецтва як театр тощо.

Мета статті: проаналізувати виміри комічного в творчості Гомера; розглянути давньогрецьку лірику у зв'язку зі сміховими практиками тогочасної культури; розкрити внесок античних поетів у розвиток світового сміхового дискурсу в його практичному та теоретичному вимірах; запропонувати конкретні інтерактивні форми засвоєння комічної складової творчості Гомера на практичних заняттях з історії зарубіжної літератури.

Методологія дослідження. В роботі на основі ґерменевтичної методології робиться спроба відтворити специфічне сприйняття людиною комічного в контексті конкретного періоду античної культури. Ґерменевтичне вживання в культуру доби доповнюється біографічним підходом, коли йдеться про вплив біографії поета на семантику його творчості. Також у процесі дослідження феномену комічного та його різноманітних форм використовується постмодерний принцип взаємного доповнення різних теорій сміху. Із загальнонаукових використовуються методи аналізу та синтезу.

Наукова новизна. У статті ґерменевтичний та постмодерний історико-літературні дискурси вперше застосовано для розкриття специфіки та багато вимірності сміхових практик у межах давньогрецьких епосу та лірики. Також вперше запропоновано конкретні інтерактивні форми засвоєння комічної складової «Іліади» Гомера.

Виклад основного матеріалу дослідження. Предмет «Історія зарубіжної літератури» вивчається студентами філологічного факультету Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка у межах освітнього рівня «бакалавр» (спеціальності: Середня освіта, спеціалізації: Англійська мова та зарубіжна література) протягом II − VI семестрів. Курс розпочинається з історії античної літератури у II семестрі І курсу. На цей час студенти вже вивчали такі дисципліни, як «Вступ до спеціальності» та «Вступ до літературознавства», на основі яких вони сформували певні знання та компетенції, зокрема опанували провідними поняттями історії літератури та літературознавства; мають уяву про методи аналізу та інтерпретації художніх текстів у контексті конкретної культури тощо.

Формування і розвиток у студентів навичок літературознавчого аналізу текстів Гомера і деяких давньогрецьких ліриків вимагає не тільки знання змісту творів, але й розуміння світогляду автора, в якому трагічне і комічне виступають взаємопов'язаними вимірами людського буття та культурних практик. Якщо поняття трагедії є універсальним для усіх часів, а його змістом є страждання та загибель особистості в ім'я певних ідеалів, то феномен комічного є дещо складнішим для сприйняття. Відтворення культурного контексту античних сміхових дискурсів має спиратися на розуміння як універсальності, так і унікальності сміхових практик кожної історичної доби, окремого етносу. Наявність крос-культурних видів сміху дещо спрощує наше завдання. Універсальною для всіх часів залишається семантика політичної сатири, еротичного гумору; сміхові практики тілесного низу; психологізм та реалізм сміхових образів; сміхові контрасти та невідповідності; переключення семантики з високого на низьке тощо. Що ж до специфіки комічного, зокрема античного гумору, то маємо застосувати ґерменевтичний підхід до адекватного його розуміння як смішного саме для греків, проте не смішного для сучасного читача/ слухача.

Якщо мова йде про використання сміхових практик Гомером, то маємо сказати, що задовго до Демокрита, Сократа, Платона і Аристотеля, які розвивали серед інших філософських проблем також філософію сміху, величезний вплив на розуміння місця сміху в житті людини здійснив Гомер.

Щоб підтвердити цю думку і з метою порівняння внеску Гомера в теорію сміху представимо стисло основні положення філософії сміху античних філософів класичного періоду.

Демокриту ми завдячуємо двом основними тезами: 1) сміх є виразом зверхності по відношенню до нікчемності, не-буттєвості людських прагнень до матеріальних благ та слави; 2) предмет сміху має знаходитися за межею співчуття. Платон був прибічником *теорії зверхності*, тобто вважав, що причиною сміху є завищена самооцінка людей, і сміх цю помилку намагається виправити, що його, тобто сміх, частково виправдовує. Проте Платон негативно ставився до сміху з позиції етичного раціоналізму: 1) не можна радіти злу, навіть малому; 2) тільки розум має можливість пізнавати істину, а почуття сприймають реальність у хибному вигляді. Аристотель також був на боці того, що саме *принцип зверхності* пояснює причину сміху. Відтак сміх є *сміхом-над*. А ще – Аристотель пояснював сміх як реакцію на приземлення божественного. Ми сьогодні називаємо це *десакралізацією* або *профанацією*. При цьому саме Аристотель дав одне з класичних визначень сміху як реакції на щось помилкове, хибне, потворне, проте за умови, що воно не є руйнівним чи небезпечним [Див.: 8, 42].

Зрозуміло, що ці погляди були сформульовані набагато пізніше за життя Гомера. Можна припустити, що його художні втілення сміхових практик не тільки значно випередили теоретичні погляди філософів класичного періоду, але й вплинули на формулювання філософських ідей Демокрита і Аристотеля. Зокрема, Гомер першим висловив у художній формі ту точку зору, яку зазвичай відносять вже до думок Демокрита: сміх – це стан, який протистоїть нікчемності людських справ. Демокрит

приписував здатність істинного сміху тільки тому, хто зрозумів, що таке істинне буття як атоми і пустота. Тобто філософ думав, що він піднявся над емпіричним буттям і має право сміятися над справами пересічних людей, які переживають з абсолютно хибних приводів, а істинного буття не розуміють. Фактично він піднімає себе на рівень тих самих гомерівських богів або навіть ще вище. У Гомера сміх (один з вимірів смішного) так само є виразом зверхності богів по відношенню до людей.

Саме Гомер першим (задовго до Демокрита) зрозумів *несумісність сміху і співчуття*, про що свідчать його поеми, де ці почуття чітко розведені у часі та просторі. Наприклад, коли Гефест жаліється богам на невірність своєї дружини Афродіти і просить олімпійців стати свідками його ганьби. Боги відправляються з ним лише заради розваги. Тоді як Гефест сподівається на співчуття, боги, аніскільки не соромлячись своєї байдужості, регочать над нещастям Гефеста.

Ще одна причина сміху вербалізується в образах поеми Гомера досить часто: йдеться вже про сміх людей у наслідок *десакралізації релігійних образів*. Якщо боги сміються над марнотою людських справ (поза виміром героїзму, в якому люди розважають богів, подібно тому, як гладіатори розважали римських громадян), то люди мають право у відповідь сміятися над богами, зводячи їхнє буття до низьких образів людського існування. Йдеться про гнів Зевса на Геру через її ревнощі; обр*а*зи та звинувачення Герою чоловіка; підступну зраду Гефеста Афродітою, сварки богів через людські справи тощо.

Р. Белл (R.H. Bell) вважає, що «боги Гомера одночасно є і джерелом, і предметом гумористичного дискурсу. Ми бачимо їх так само, як вони бачать смертних людей: комічними постатями у безкінечному спектаклі» [«Homer's gods are thus both the source and the object of humorous scrutiny. We see them as they see mortals, as comical figures in an endless spectacle»] [9].

Цей вимір сміхового дискурсу можна зрозуміти в межах *ґерменевтичного* бачення тогочасної культури, бо читач нашого часу відповідний матеріал не сприймає як смішний. Чому? Сучасні люди не виховуються у відповідній вірі з дитинства; не відчувають *тягар страху* від того, що богів багато і, можливо, хтось з них, хто не отримав жертвоприношення, може помститися… Наразі до сміхової реакції на *десакралізацію* (або профанізацію) релігійних образів, додається така ж відповідь на *страх* та *статичність* певного релігійного дискурсу (останній фактор, що сприяє сміху, назвав вже у ХХ ст. А. Бергсон у своїй роботі «Сміх»). Можливо, що слухаючи Гомера Аристотель сформулював своє розуміння однієї з причин сміху як «реакції на приземлення божественного, його профанації, коли поведінці богів приписуються людські вади» [8, 42].

На нашу думку, саме наявність божественного рівня буття в поемах дозволяє поету показати контраст людських радощів і страждань баченню світу *вічними* богами, для яких уся людська метушня викликає або сміх, або (подекуди) співчуття.

О. Лосєв у своїй книзі «Гомер» виділяє три основних відтінки комічного в Гомера: 1) низький, брутальний; 2) високий, витончений та 3) певний проміжний варіант [5]. Наприклад, низький, брутальний комізм відрізняє сцену змагань на честь Патрокла, коли Аякс послизнувся на бичачому посліді, що забив йому рот, ніс та замастив усе обличчя. Аякс починає плюватися, а всі ахейці регочать [Іліада, XXIII, 774–784].

До вищеназваних можна також додати такий відтінок комічного, як гротеск. Зокрема Терсіта Гомер зобразив по-справжньому у вигляді злої карикатури. Р. Белл вважає, що образ Терсіта є одним з перших у світовій літературі образів *блазня*, якому можна говорити правду, тому що ніхто не сприймає його серйозно [9]. Цей образ фактично постає трікстером образу Ахілесса (проте поняття «трікстеру» Р. Белл наразі не використовує. Він просто говорить про кореляцію семантики цих образів) [Там само].

І ще один важливий момент використання сміхових практик у Гомера: поет помітив і використав можливість за допомогою гумору максимально посилити та поглибити відчуття трагічного. Йдеться про одну з найтрагічніших сцен у світовій літературі – сцену прощання Гектора з Андромахою. Ми відчуваємо, як тяжко на серці героїв. Ми ніби бачимо гіркі сльози молодої жінки, яка має залишитися вдовою та стати бранкою когось з ахейців. Проте маленький синок Гектора лякається войовничого виду Гектора у блискучому шоломі з пір'ям, і тоді батьки *суто ситуативно* сміються з несподіваної реакції дитини. Оця мініатюрна комічна деталь у поєднанні зі справжнісіньким горем піднімає нещастя героїв на висоту трагедії надзвичайної, неймовірної сили.

Саме Гомер у своїх геніальних поемах «Іліаді» та «Одіссеї» вперше в Європейській традиції продемонстрував міру комічного, притаманного людському буттю взагалі; виявив різноманітні види сміху; розкрив діалектику трагічного та комічного тощо. Як пише Р. Белл, у поемах Гомера «гумор і жах співпрацюють, що дає можливість зобразити життя страшним за своєю сутністю та смішною у своїх проявах» («Humor and horror collaborate, depicting life as terrifying in its essence, ridiculous in its manifestations...») [9].

Відтак, вивчаючи творчість Гомера, ми не можемо пройти повз сміховий аспект його творчості, якщо прагнемо до ґерменевтичного сприйняття «Іліади» та «Одіссеї», тобто до розуміння цих поем саме в контексті давньогрецької культури як творів трагікомічного змісту.

Переходячи в процесі вивчення історії античної літератури до теми «Давньогрецька пісенна творчість» ми, на перший погляд, маємо забути на певний час про категорію комічного. Проте, на нашу думку, це не зовсім виправдано. Зокрема, найвідомішими з усіх видів лірики Архілоха були винайдені ним ямби, основу яких було взято з культу Деметри, змістом якого були кепкування і жарти. Що ж до назви, то відповідна форма отримала її на честь дівчини Ямби, яка, за легендою, *розсмішила богиню*, яка

сумувала за своєю дочкою Персефоною. Архілох підняв сміхові культові практики богині Деметри на високий художньо-поетичний рівень, очистив від ритуальної брутальності, проте зберіг їхню критичну, сатиричну складову:

«*Не люблю вождя ставного, що, мов жінка, м'яко йде,*
Що пишається волоссям – плеканим, укладеним...» [1].

Наразі сміх є результатом *контрасту* красунчика з прекрасною зачіскою, над якою добряче попрацював перукар, з м'якою жіночою ходою та кремезного, брутального, проте чесного вояки.

Архілох, на відміну від пересічних людей, що люблять скалити зуби і без причини, прекрасно розумів, що *надмірний сміх не є виявом духовного здоров'я*. Більш того, такий сміх може бути навіть небезпечним для людини, як і для суспільства в цілому: «Радість є – радій, але не надто веселися» (переклад наш – М.С., С.С.) [1].

З комічного випадку розпочалася також творчість видатного давньогрецького поета Тіртея, який жив у середині VII ст. до н. е. Відомо, що спартанці отримали від жерців оракул про те, що саме хтось з афінян зможе реально допомогти їм у боротьбі проти Мессенії. Афіняне ж хотіли поглузувати зі спартанців, яких не любили. І вони запропонували кандидатуру кульгавого та слабосильного Тіртея, який був вчителем і зовсім не розумівся на військовій справі. Вийшло щось на кшталт *розіграшу-навпаки.* Тіртей, якого афіняне намагалися публічно, так би мовити, в «міжетнічному масштабі», підняти на сміх (бо ж спартанці не могли отримати від нього ніякої військової користі), – раптом цей немічний чолов'яга зміг настільки підняти своїми гімнами бойовий дух воїнів, що спартанці перемогли.

У звичайному, «класичному», розіграші спочатку постає щось загрозливе, а потім виявляється, що насправді воно, жахливе і загрозливе, є безсилим і немічним. І тоді учасники розіграшу (ті, кого розігрували, і ті, хто розігрував) сміються. Перші, певною мірою, через полегшення, другі – від задоволення, що розіграш вдався. Наприклад, *класичним був розіграш* філософа Фалеса, коли він намагався захиститися від постійних повчань афінського законодавця Солона про необхідність одружитися і мати дітей. Солон розіграв Фалеса за допомогою подорожнього, який розповів про поховання молодого юнака в Афінах, батьком якого, ніби то, є відомий законодавець, що наразі перебуває десь у подорожі. Афінський правитель трохи не втратив свідомість, коли з'ясувалося, що ім'я батька юнака – Солон. Та Фалес його заспокоїв: «Твій син живий!». І пояснив, що він хотів у такий спосіб дохідливо пояснити, чому не хоче одружуватися і дуже боїться заводити дітей. «Від страху до сміху» – ось формула класичного розіграшу. В ситуації з Тіртеєм виходить навпаки – від сміху та кепкування до страху (ворогів) та поваги громадян.

Відтак ми можемо продемонструвати досить розгалужений сміховий дискурс, навіть ще не дійшовши у вивченні курсу до античної комедії (Аристофан, Менандр, Плавт, Теренцій). При цьому давньогрецькі поети демонструють як різні види комічного в художніх практиках, так і виявляють глибокі погляди щодо природи сміху, його місця в людському житті, різноманітних форм і причин.

Для того, щоб студент зрозумів відповідні практики саме як сміхові дискурси, не достатньо просто пояснити контрасти тогочасної культури. Викладач має знайти методичні форми уречевлення цих контрастів. Ґерменевтичний підхід дасть нам *розуміння* аутентичних причин сміху, але не сприятиме живому сміху сучасної молоді. Тому ми пропонуємо дещо модернізувати певні сцени з поем Гомера та створити сміховий контраст у сприйнятті *нашого* студента. Подібну за спрямованістю, але по-справжньому унікальну та геніальну роботу колись зробив по відношенню до «Енеїди» Вергілія український поет Іван Котляревський. Контрасти, створені в його творі, були смішними для спудеїв саме того часу, бо вони страждали через величезні обсяги матеріалу та «надмірні вимоги» своїх викладачів з класичної латини.

Нам наразі треба придумати щось подібне за спрямованістю, але в межах сучасної молодіжної культури. Візьмемо для прикладу першу сцену Іліади − сварку Агамемнона та Ахіллеса. Якщо зробити студентську театралізацію цієї сварки, то вона буде по-справжньому смішною, якщо вдасться створити *контраст величі героїв, їхнього майже сакрального статусу та нікчемності предмету їхньої сварки*, а також модернізувати інвективи, якими герої нагороджують один одного.

Перекладаємо разом з усіма студентами (колективно) сенс сварки на сучасний молодіжний сленг. У цій ситуації можна застосувати такі слова, як булінг, тролінг (постійні цькування якогось члена колективу); зашквар – вчинок, який виходить за межі мислимого зла; токсик – людина, яка постійно псує іншим настрій; топ – найкращий вихід чи варіант; хайп – галас, бурхливе обговорення ситуації та присутніх персон; хейтити – ненавидіти, зневажати; шарити (наприклад, шарити у військовій справі) – добре розбиратися в чомусь; шеймити – соромити когось тощо [7].

Далі актори, які виконують ролі головних героїв, демонструють свою велич, гордовито виходячи на авансцену аудиторії. А через якийсь момент вони переходять до сварки у формі *репу* (англ. – rap, rapping) – сучасного ритмічного речитативу, побудованого *наразі* на основі шестистопного дактилю (Гомерівського гекзаметру) із використанням *контрасту* величних Гомерівських епітетів та приземлених характеристик або інвектив. Наприклад, по відношенню до Ахілла можна використати такі контрастні епітети – богосвітлий і бабій, грудьми волохатий; богоподібний /пустий та нікчемний гульвіса; прудконогий/ боягуз тощо. Всі ці слова ми беремо із гомерівського дискурсу. Агамемнон, з одного боку, герой, а з іншого гвалтівник, розбійник; широкодержавний владар і людожер, славетний і нікчема; син Атрея – сучий син; гнівний – «шляк би його трафив»; заздрісний – «жаба його дусила»;

величний, проте «хтивий, як козел» тощо. Наразі бажано поєднувати епітети та інвективи Гомера з сучасною ненормативною лексикою заради сміхового ефекту (гівнюк, ублюдок, мудак, курва тощо). Адже ненормативна лексика має високий рівень експресивності та вводить твори Гомера у сучасний, постмодерний культурний контекст [3]. Щодо інвектив, якими можуть обмінюватися Агамемнон, Ахілл та інші учасники запропонованої сцени, то можна розширити їхній список за рахунок синонімічних рядів Івана Котляревського, що ми зустрічаємо в «Енеїді» (суціга, паливода, бурлака, горлоріз, дряпічка, жеребець, мартопляс, гадів син, прескурвий, вражий син, поганий, мерзький, скверний, бридкий, нікчемний, ланець, гульвіса, пакосний, престидкий, негідний, злодій, єретик, ледащо тощо) [4].

У такий спосіб нам, можливо, вдасться колективно усвідомити сміховий контраст героїчного, сакрального статусу присутніх і «низького» предмету, а також характеру їхніх «розбіжностей» та відтворити сміх як природню реакцію на відповідний контраст.

Відтак, з методичної точки зору, практичного втілення сміхових контрастів, що закладено в поемах Гомера, можна досягнути на семінарському занятті за рахунок модернізації дискурсу в межах інтертекстуального постмодерного тексту. Цей текст включає 1) сюжет поеми, в якому стикаються гомерівські епітети (позитивні та негативні); 2) сучасний молодіжний сленг і 3) ненормативна лексика, до якої доцільно приєднати дещо подібний 4) пародійний досвід сміхових практик І.П. Котляревського. І уся ця вибухоподібна (у сміховому сенсі) суміш записується гекзаметром та виконується у формі репу.

Висновки і перспективи подальших розвідок. У результаті проведеного дослідження ми дійшли висновку, що античні поети не тільки створювали конкретні сміхові образи і сюжети, послуговуючись інтуїтивним розумінням комічного, але й розвивавали певні ідеї відносно теоретичних аспектів сміхових практик, які лише частково співпадають із знахідками у цій галузі більш пізніх античних філософів, які вважаються провідними теоретиками у галузі науки про сміх.

На прикладі розвитку античної літератури можна яскраво продемонструвати сучасне, постмодерне, тобто гетерогенне розуміння феномену сміху не як однієї, певної сутності, але як сукупності різних, гетерогенних «сміхів» [6, 55].

В методичній площині, практичне втілення семантичних невідповідностей, що можуть викликати сміх, можна досягнути на семінарському занятті за рахунок модернізації дискурсу в межах сучасного інтертекстуального, постмодерного тексту, створеного колективними зусиллями викладача та студентів.

References

1. Архілох. Поезії. URL: https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=533 (дата звернення: 2.04.2024).
   Arkhilokh. Poeziї. Retrieved from: https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=533 [in Ukrainian].
2. Гомер. Іліада. Переклад Бориса Тена. URL: https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=529 (дата звернення: 5.04.2024).
   Gomer. Iliada. Pereklad Borisa Tena. Retrieved from: https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=529 [in Ukrainian].
3. Клепуц Л. Функціональна парадигма ненормативної лексики в постмодерній літературі. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2961/1/Kleputs_Lesya.pdf (дата звернення: 30.03.2024).
   Kleputs, L. (2009). Funktsionalna paradigma nenormativnoї leksiki v postmodernii literaturi. Retrieved from: http://dspace.tnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2961/1/Kleputs_Lesya.pdf [in Ukrainian].
4. Котляревський І. Енеїда. URL: https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=1052 (дата звернення: 30.03.2024).
   Kotlyarevskii, I. Yeneїda. Retrieved from: https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=1052 [in Ukrainian].
5. Losev O. Homer. URL: https://www.amazon.com/Gomer-Homer-FLosev/dp/B00GMSJ1WC (дата звернення: 6.04.2024).
   Losev, O. Homer. Retrieved from: https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=1052 [in English].
6. Пролеєв С. Сміх і панування. Δόξα/ ДОКСА. Зб. наук. праць з філософії та філології. Одеса. 2005. Вип. 7. Людина на межі смішного і серйозного. С. 51–58.
   Proleєv, S. (2005). Smikh i panuvannya. [Laughter and dominance]. Δόξα/DOKSA. Zb. nauk. prats' z filosofiї ta filologiї. Odesa, 7, Lyudina na mezhi smishnogo i seryoznogoб 51 – 58. [in Ukrainian].
7. Пулатова К. (2021). Серед токсиків і крашів. Словник молодіжного сленгу 2021 року. URL: https://www.unian.ua/society/molodizhniy-sleng-2021-slovnik-populyarnih-sliv-novini-ukrajini-11568433.html (дата звернення: 30.03.2024).
   Pulatova, K. (2021). Sered toksikiv i krashiv. Slovnik molodizhnogo slengu 2021 roku. Retrieved from: https://www.unian.ua/society/molodizhniy-sleng-2021-slovnik-populyarnih-sliv-novini-ukrajini-11568433.html [in Ukrainian].
8. Столяр М.Б., Колесник О.С. Полілог теорій сміху в сучасній філософії: методичний та методологічний аспекти викладання. Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. 2023. Вип. 21 (177). С. 40-44.
   Stolyar, M.B., Kolesnik, O.S. (2023). Polilog teorii smikhu v suchasnii filosofiї: metodichnii ta metodologichnii aspekti vikladannya [Polylogue of theories of laughter in modern philosophy: methodical and methodological aspects of teaching]. Visnyk Natsionalnoho universytetu «Chernihivskyi kolehium»

imeni T. H. Shevchenka [Bulletin of the T.H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»], 21 (177), 40-44. [in Ukrainian].

9. Robert H. Bell. Homer's Humor: Laughter in «The Iliad». URL: https://theimaginativeconservative.org/2021/04/homer-humor-laughter-iliad-robert-bell.html (дата звернення: 12.03.24).
Robert, H., Bell. (2021). Homer's Humor: Laughter in «The Iliad». Retrieved from: https://theimaginativeconservative.org/2021/04/homer- humor-laughter-iliad-robert-bell.html [in English].

Maryna Stoliar

ORCID 0000-0002-7643-3027

Doctor of Sciences in Philosophy, Associate Professor,
Head of the Department of Philosophy and Cultural Studies,
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Ukraine, Chernihiv) E-mail: stolar61@ukr.net

Svitlana Smolina

ORCID 0000-0003-0907-2054

PhD in Pedagogy, Associate Professor,
Acting Head of Foreign Philology and Educational Technologies Department,
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Ukraine, Chernihiv) E-mail: svitlanapost@ukr.net

ANCIENT GREEK EPIC AND LYRICS THROUGH THE PRISM OF THE COMIC CATEGORY: METHODOLOGICAL AND METHODICAL PRACTICES

The article reveals the methodological practices used during the study of Ancient Greek epics and lyrics within the course of the History of Foreign Literature (Ancient period) in the context of the comic category.

***The purpose of the work**: to analyze the aspects of the comic in Homer's work; to study the ancient Greek lyrics in connection with the comic practices of contemporary culture; to reveal the contributions of ancient poets to the development of the world's comic discourse; to demonstrate specific interactive forms of creative studying of Homer's comic at the History of Foreign Literature practical classes.*

***Methodology.** Based on the hermeneutic methodology, the work attempts to restore the specific human perception of the comic in the context of specific periods of ancient culture. Hermeneutical integration into the culture of the poet is complemented by a biographical approach, when we consider the infusion of the poet's biography into the semantics of his creativity. Furthermore, the phenomenon of the comic and its various forms, the postmodern principle of mutual complementation of various theories of laughter is being recognized in the process of studying. The methods of analysis and synthesis are also used.*

***Scientific novelty.** Hermeneutic and postmodern historical-literary discourses are primarily designed to reveal the specifics and richness of comic practices of ancient Greek epics and lyric poetry. In addition, for the first time, specific interactive forms of mastering the comic component of Homer's «Iliad» have been proposed.*

***Findings.** As a result of the investigations, we came to the conclusion that ancient poets not only created specific comic images and plots, following the intuitive understanding of the comic, but also developed certain theoretical ideas about laughing practices. These innovations only partially coincide with much later findings in the relevant field by ancient philosophers, who are considered the leading theorists of laughter discourse.*

Using the example of the development of ancient literature, it is possible to demonstrate the modern understanding of the phenomenon of laughter not as something that can be reduced to one essence, but as a collection of different, heterogeneous «laughters».

***Keywords**: ancient literature, comic category, laughter culture, theories of laughter, laughter practices.*

Стаття надійшла до редакції 11.04.2024

*Рецензент – доктор педагогічних наук, професор **М. О. Носко***